

2007:1

APRIL

SOCIAL FORSKNING

NYT FRA SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

SOCIALT UDSATTE BØRN – SIKKER VIDEN OM INDSATSEN SAVNES

VIL DE GERNE HAVE ET ARBEJDE?

BALANCEN MELLEM ARBEJDSLIV OG FAMILIELIV

FREMGANG I VIRKSOMHEDERS SOCIALE ENGAGEMENT

NYT FRA SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

Social Forskning udgives af Socialforskningsinstituttet for at orientere om resultaterne af instituttets arbejde

REDAKTION: Ove Karlsson (ansvarshavende)

Lisbeth Pedersen

Ivan Thaulow

Ulla Dyrborg

Jens Bonke

Henvendelser bedes rettet til Ove Karlsson, email ok@sfi.dk

ABONNEMENT: Social Forskning er gratis og udkommer med fire ordinære numre om året. Abonnement på de ordinære numre kan tegnes ved henvendelse til instituttet eller på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres. Elektronisk abonnement kan tegnes på www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd

FOTOS: BAM/Scanpix: Forside: Ulrik Jantzen, side 5 og 7: Sonja Iskov, side 9: David Trood, side 10: Kissen Møller Hansen, side 12: Per Morten Abrahamsen

OPLAG: 4.700

ISSN-nr. 0903-7535

TRYK: Schultz Grafisk

SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
Email sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

INDHOLD

3 I FOKUS

SFI er blevet udnævnt til nationalt forskningscenter på velfærdsområdet og har udarbejdet en ny strategi.

4 SOCIALT UDSATTE BØRN – SIKKER VIDEN OM INDSATSEN SAVNES

Indsatsen over for socialt udsatte børn er forsat i fokus i det socialpolitiske arbejde. Der er behov for både ideer til og viden om indsatsen. To nye rapporter fra SFI peger på, at der er behov for at tilrettelægge indsatserne således, at man kan dokumentere, om indsatserne har effekt.

6 VIL DE GERNE HAVE ET ARBEJDE?

4 ud af 5 arbejdsmarkedsparate ledige vil gerne have et job. De fleste vil hurtigt i gang og er aktivt søgende. Samtidig stiller de fleste ledige betingelser for at acceptere et job. Meget få er fxparate til at flytte eller acceptere lange rejsetider.

8 BALANCEN MELLEML ARBEJDSLIV OG FAMILIELIV

De fleste børnefamilier er tilfredse med familie- og arbejdslivet. Men en mindre gruppe er ikke tilfredse. Indvandrere og danskere er omtrent lige tilfredse med familieliv og arbejdsliv, selvom indvandrerne har indrettet sig mere traditionelt med manden som forsørger. Det kan vise sig at være en barriere for at få flere indvandrerkvinder i arbejde.

10 FREMGANG I VIRKSOMHEDERS SOCIALE ENGAGEMENT – LØNMODTAGERNE ER POSITIVE

8 ud af 10 danske lønmodtagere er positivt stemt over for at ansætte personer med anden etnisk baggrund. Det er et markant holdningskift siden 1999, hvor kun halvdelen var positive. Det viser en ny undersøgelse fra SFI, som belyser lønmodtagernes oplevelse af og holdning til det sociale engagement på deres arbejdsplads.

11 OPFØLGNING PÅ SYGEDAGPENGE – KOMMUNERNE FØLGER DE NYE REGLER

Nye regler på sygedagpengeområdet skal sikre en mere systematisk sagsbehandling og et større arbejdsmarkedsfokus. SFI's evaluering peger generelt på, at kommunerne har taget de nye regler til sig.

12 EQUALSOC – ET FORSKERNETVÆRK OM SOCIAL SAMMENHÆNGSKRAFT

SFI deltager aktivt i internationalt forskernetværk om sociale sammenhængskraft i samfund præget af en voksende videnskøkonomi.

JØRGEN SØNDERGAARD

Direktør for Socialforskningsinstituttet

Email: js@sfi.dk

I FOKUS

SFI – ET NATIONALT FORSKNINGSCENTER MED NY STRATEGI

Regeringen besluttede sidste efterår på grundlag af indstillinger fra de forskellige bestyrelser at sammenlægge nogle af de hidtidige 12 universiteter og handelshøjskoler samt at integrere de fleste sektorforskningsinstitutter i universiteterne. Resultatet af denne proces er blevet 8 universiteter og nogle få nationale forskningscentre inden for geologi, arbejdsmiljø samt på velfærdsområdet, hvor SFI er det nationale forskningscenter. Denne placering af SFI i det samlede forskningslandskab er helt i tråd med indstillingen fra SFI's bestyrelse til Videnskabsministeren i september 2006.

SFI vil som nationalt forskningscenter fortsat være en selvstændig institution under Socialministeriet med egen uafhængig bestyrelse, men med tætte samarbejdsrelationer til de samfundsvidenskabelige miljøer på universiteterne, der forsker og underviser på velfærdsområdet.

SFI's nye profil ligger på mange måder i naturlig forlængelse af de forandringer, SFI har gennemgået i de sidste 10-15 år. Forandringer, der har ført til stadig mere samarbejde med universiteterne især om forskning, men på det seneste også i et vist omfang om uddannelser og samtidig en udbygning af SFI's rolle som leverandør af analyser af konkrete politikker og problemstillinger til de ministerier, styrelser m.fl., der har behov for samfundsvidenskabelige analyser på velfærdsområdet.

SFI har brugt de seneste måneder på at lave en strategi for, hvordan vi gerne vil udvikle os i rollen som nationalt forskningscenter (om strategien se www.sfi.dk). Vi ser os selv som leverandører af *viden til velfærd*. Vores arbejde skal anvendes i politiske beslutningsprocesser og i forvaltning af velfærdssamfundets vidt-forgrenede net af tilbud, foranstaltninger mv. De forpligtelser, der

naturligt følger af denne rolle og de muligheder, der tegner sig, har ført frem til en række strategiske mål for de kommende år:

- SFI vil styrke kvaliteten af alle produkter og yderligere effektivisere processerne i virksomheden.
- SFI vil opbygge Danmarks stærkeste faglige miljø indenfor evalueringer, kvalitetsmålinger og effektstudier
- SFI vil udvikle stærke samfundsvidenskabelige forsknings- og policykompetencer inden for *alle væsentlige velfærdspolitiske områder*
- SFI vil forestå drift af forskningsinfrastruktur inden for vores arbejdsområde
- SFI vil styrke samarbejdet med universiteterne i Danmark, herunder øge SFI's deltagelse i uddannelse på kandidat- og ph.d.niveau
- SFI vil opbygge tætte faglige netværk med de bedste udenlandske miljøer med samme opgavetyper som SFI
- Vi vil udvikle SFI's rolle i den overførsel af viden, der sker mellem forskning og praksis

Der skal med andre ord skabes udvikling i mange retninger på én gang. Det bliver en stor, men også spændende udfordring for ledelse og medarbejdere i de kommende år. Kan vi lykkes med det – og det tror vi fuldt og fast på – vil vi i endnu højere grad kunne leve op til vores vision og vores målsætninger om, at vores arbejde lever op til fire kendetegn: faglighed, uafhængighed, troværdighed og anvendelighed.

NIELS PLOUG
Forskningschef
Email: np@sfi.dk

SOCIALT UDSATTE BØRN – SIKKER VIDEN OM INDSATSEN SAVNES

Indsatsen over for socialt udsatte børn er forsat i fokus i det socialpolitiske arbejde. Der er behov for både ideer til og viden om indsatsen. To nye rapporter fra SFI peger på, at der er behov for at tilrettelægge indsatserne således, at man kan dokumentere, om indsatserne har effekt. Det har det skortet på hidtil.

Denne artikel tager udgangspunkt i to nye rapporter, *Socialt udsatte børn i dagtilbud* og *Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv?* Den førstnævnte rapport fremlægger viden og erfaringer fra indsatser i daginstitutioner i Danmark og USA, der har haft som formål at styrke socialt udsatte børns kompetencer. Den anden rapport har gennemgået 54 evalueringer af den danske indsats mod negativ social arv.

INDSATSEN I DAGINSTITUTIONER

Danmark har sammenlignet med andre lande en enestående mulighed for at gøre en særlig indsats over for de udsatte børn. Det skyldes, at næsten alle danske mindreårige børn er i daginstitution. Det er ikke tilfældet i andre lande i verden. Så i Danmark har vi for lang tid siden skabt en god ramme om indsatsen for de udsatte børn.

Til gengæld har vi her i landet i mindre grad satset på særlige programmer for de udsatte børn. Faktisk kan man i den danske litteratur spore en vis tilbageholdenhed over for programmer, der har til formål at sætte fokus på de socialt dårligt stillede børn. De danske erfaringer er derfor mindre omfattende og dårligere dokumenterede end de amerikanske.

POSITIV EFFEKT AF PROGRAMMERNE I USA

I USA satsede man allerede i 1960'erne på særlige programmer for dårligt stillede børn i storbyernes ghettoer. Efterfølgende undersøgelser har vist, at disse programmer har haft en positiv effekt på mulighederne for de børn, der har deltaget i programmerne. De børn, der har været med i programmerne, har som voksne klaret sig bedre med hensyn til uddannelse, arbejde og indkomst, sammenlignet med børn, der ikke har deltaget.

Kernen i de amerikanske programmer kan man kalde 'højkvalitets-dagpasning'. Det er karakteriseret ved, at alt personalet ikke alene er uddannet, men at de ud over en pædagogisk uddannelse

har supplerende uddannelse, der gør dem særligt velegnede til at tage sig af udsatte børn – samt at de løbende i forbindelse med den særlige indsats får vejledning og deltager i supervision.

Forældreinddragelse er et andet karakteristisk træk ved de amerikanske programmer. Ud over den særlige indsats over for børnene indeholder programmerne også opfølgende hjemmebesøg hos forældrene og kurser, der sætter fokus på forælderrollen.

Når det er sagt, er det også vigtigt at understrege, at de amerikanske programmer typisk omfatter relativt få børn – ofte ikke mere end 100 – svarende til, hvad der kan være af børn i én almindelig dansk daginstitution.

BEHOV FOR DANSK VIDEN

Baseret på en gennemgang af de amerikanske – og de få danske – programmer, der findes beskrevet kan man pege på tre områder, hvor der kunne iværksættes særlige indsatser, som kunne organiseres således, at det bliver muligt efterfølgende at få mere sikker viden om deres betydning for børnenes muligheder.

- Der er behov for at få en mere solid viden om betydningen af andelen af socialt udsatte børn i en børnegruppe/daginstitution. Vi ved, at socialt udsatte børn er meget skævt fordelt på de enkelte daginstitutioner i Danmark. 50 pct. af de børn, der ud fra nogle givne kriterier kan karakteriseres som socialt udsatte, er fordelt på 20 pct. af daginstitutionerne. Samtidig nævner en række undersøgelser, at det bliver et problem for indsatsen, hvis der er mere end 10 pct. udsatte børn i en børnegruppe.
- Et andet område, hvor der er behov for en mere sikker viden er spørgsmålet om, hvorvidt indsatsen er bedst, hvis den som det er tilfældet i Danmark sker i en blandet børnegruppe, hvor der både er socialt udsatte børn, og børn der ikke er socialt udsatte. Eller om det er bedre som i USA at tage de socialt udsatte børn ud af de normale rammer og placere dem i særlige programmer, som alene er for socialt udsatte.
- Endelig er der behov for at blive langt bedre til at måle og dokumentere effekten af den sociale og pædagogiske indsats over for de socialt udsatte børn. Mens der i USA er en omfattende tradition for – og i de fleste tilfælde et krav om – at effekten af indsatsen skal dokumenteres ved en undersøgelse, så er det en tradition, der ikke er særligt veludviklet her i landet.

VI SKAL LÆRE AT DOKUMENTERE EFFEKTERNE I DANMARK

Det sidstnævnte forhold er hovedemnet for den anden rapport. Den beskæftiger sig med, hvordan vi får en mere sikker viden om effekten af indsatsen over for socialt udsatte børn. Desværre viser undersøgelsen af dokumentationen for effekten af de 54 sociale projekter, at kun ganske få lever op til de krav, der må stilles for på et sikkert grundlag at kunne udtale sig om effekten af en indsats. I de fleste tilfælde er der ikke foretaget egentlige talmæssige registreringer af deltagernes situation. Og som oftest skrives der om deltagernes situation, efter at de har deltaget i indsatsen – uden at man ved noget om, hvordan situationen var før de deltog – og uden at man ved noget om, hvordan situationen er for en sammenlignelig gruppe, der ikke har deltaget i indsatsen. Med andre ord – man kan desværre ikke med sikkerhed sige noget om, hvorvidt de pågældende indsatser har haft effekt.

For at få en sådan sikker viden er der nogle relativt simple standardkrav til en undersøgelse, som det imidlertid tilsyneladende kan være svært at leve op til i praksis.

Et krav er at deltagerne i en særlig indsats skal være udvalgt tilfældigt blandt dem, der er målgruppe for indsatsen. Det betyder, at man blandt dem der kan komme på tale som deltagere i en indsats vælger en gruppe (interventionsgruppen), som kommer til at deltage, og en anden gruppe (kontrolgruppen) som kommer til det. Det kan virke hårdt. Men det er nødvendigt, hvis man skal vide noget sikkert om virkningerne af indsatsen. Og når først den er dokumenteret, kan alle for hvem, det er relevant at deltage komme til det.

Et andet krav er, at der foretages en registrering/måling af deltagernes situation, før de går i gang med at deltage i indsatsen – og at der så registreres igen, når de er færdige med at deltage. Det er jo nødvendigt for at vide, om indsatsen har haft betydning for løsningen af deltagernes sociale problemer.

Et tredje forhold, som ikke nødvendigvis er et krav, men meget ønskværdigt er at man løbende registrerer deltagernes situation i relativt lang tid, efter at de har deltaget i indsatsen. Hvis målet med indsatsen fx er at gøre socialt udsatte børn mere mindede for arbejdet i skolen, kan man selvfølgelig godt registrere deres resultater mens de går i skole – men endemålet er jo, at en større andel skal gå i gang med en uddannelse efter folkeskolen, og det finder man jo kun ud af, ved at foretage en registrering på det tidspunkt, hvor de går ud af skolen.

Der kan være mange grunde til, at disse krav ikke er blevet opfyldt. Det kan være vanskeligt at foretage en indsats, som man håber og tror på hjælper, og så kun lade en del af dem, som den skal hjælpe, være omfattet af indsatsen. Det kan også være vanskeligt at finde ressourcerne til at foretage en registrering og opfølgning, der kvalitetsmæssigt lever op til de krav, der stilles. Og ofte vil det personale, der har forstand på, hvad der kunne være en god indsats, ikke samtidig forstand på, hvad der vil være en god dokumentation for indsatsen.

Men det er vigtigt, at man får den nødvendige dokumentation af, om de gode ideer til en indsats også var så gode i en dansk sammenhæng, som man håber på.

Sivertsen, M.B.: Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv? Gen-nemgang og analyse af 54 projektevalueringer. Socialforskningsinstituttet 07:03. ISBN 978-87-7487-844-5. 56 sider. Pris 60,00 kr. inkl. moms.

Jespersen, C.: Socialt udsatte børn i dagtilbud. Socialforskningsinstituttet 06:21. ISBN 87-7487-835-2. 116 sider. Pris 100,00 kr. inkl. moms.

MIKKEL BO MADSEN

Forsker, ph.d.

Email: mbm@sfi.dk

VIL DE GERNE HAVE ET ARBEJDE?

4 ud af 5 arbejdsmarkedsparate ledige vil gerne have et job. De fleste vil hurtigt i gang og er aktivt søgende. Samtidig stiller de fleste ledige betingelser for at acceptere et job. Meget få er fx parate til at flytte eller acceptere lange rejsetider.

Det fremgår af en ny rapport, hvor vi har spurgt arbejdsmarkedsparate ledige, om de gerne vil have et arbejde, og hvornår de gerne ville have det, hvis de selv kunne bestemme. Vi har også spurgt til, om de søger arbejde, og om, hvor langt den enkelte ledige er villig til at strække sig på forskellige områder i forhold til et nyt arbejde. Det kan fx handle om, hvad man vil acceptere mht. løn, fagområde, rejsetid og arbejdstider. Ved at stille spørgsmål på disse områder får vi viden om, hvad de ledige gerne vil, hvad de gør, og hvor langt de vil strække sig, når det handler om et fremtidigt arbejde. På den måde belyser undersøgelsen vigtige aspekter af arbejdsmotivation hos arbejdsmarkedsparate ledige. Undersøgelsen belyser også, hvad virksomheder og sagsbehandlere mener om motivation hos arbejdsmarkedsparate ledige.

DE FLESTE VIL GERNE HAVE ARBEJDE, MEN IKKE FOR ENHVER PRIS

Direkte adspurgt svarer omkring 80 pct. af de ledige, at de gerne vil have et arbejde. Der er 21 pct., der svarer nej. Et nej er imidlertid ikke altid ensbetydende med en afvisning af at være på arbejdsmarkedet: Nogle er tilfredse med det arbejde, de allerede har – det drejer sig om deltidsledige, der modtager supplerende dagpenge. Nogle ønsker at færdiggøre et igangværende aktiveringsforløb, og nogle har tilsagn om job eller uddannelse senere. Det er godt halvdelen af nej-sigerne, der har givet en af de nævnte begrundelser. Meget få svarer, at de ikke har lyst til at arbejde. Man kan altså sige, at en del af nej-sigerne er i en form for venteposition. Omvendt kan man også konstatere, at nogle af ja-sigerne har forbehold og betingelser knyttet til ønsket om arbejde, fx ønsker nogle ikke at arbejde med hvad som helst.

Der er forskel på, hvor hurtigt de ledige gerne vil have et arbejde, hvis de selv kunne bestemme:

- Knap 50 pct. vil gerne have et arbejde her og nu.
- Knap 60 pct. vil gerne have arbejde inden for en uge.
- Knap 70 pct. vil gerne have arbejde inden for en måned.

De resterende ca. 30 pct. er fordelt sådan, at 10 pct. først vil have et arbejde efter en måned, mens 21 pct. ikke ønsker et arbejde.

Knap to tredjedele af de ledige er aktivt jobsøgende, dvs. at de har søgt arbejde inden for den seneste måned. Det skal understreges, at personer, der ikke er aktivt jobsøgende nu, godt kan tænkes at ville have et arbejde senere. Når man ser på begrundelserne for ikke aktivt at søge job nu, fremgår det at en del nok er i en form for venteposition: Nogle er i aktivering eller venter på at påbegynde et aktiveringsforløb. Nogle angiver sygdom. Nogle har tilsagn om et job senere eller venter på at påbegynde en uddannelse. Derudover er der en gruppe, som er tilfredse med deltidsbeskæftigelse og supplerende dagpenge.

FLEKSIBILITET OG FORBEHOLD

Blandt dem som gerne vil have et arbejde kan der som nævnt være forskellige forbehold i forhold til et kommende job. Disse forbehold belyser undersøgelsen ud fra spørgsmål om fleksibilitet på forskellige områder.

- Forventninger til løn ligger i gennemsnit højt, når man sammenligner med mindstelønninger på lavtlønsområdet. Til gengæld er der et flertal, som er parate til at påtage sig arbejde for mindre end det, de modtager i dagpenge eller kontanthjælp.
- Et flertal er parate til at påtage sig skiftende arbejdstider, weekend- og aftenarbejde. Til gengæld vil de fleste ikke acceptere natarbejde. Et flertal af de arbejdsmarkedsparate ledige kan tiltræde med kort varsel.
- Mindre end halvdelen af de arbejdsmarkedsparate ledige er villige til at påtage sig mere end en times samlet daglig rejsetid til og fra arbejde. Det er langt mindre, end der kræves i de gældende rådighedsregler, hvor ledige skal påtage sig en samlet daglig transporttid på tre timer og i særlige tilfælde op til fire timer. Tidligere undersøgelser viser dog, at der i Danmark også er en lav geografisk fleksibilitet hos beskæftigede.

Mens langt de fleste er fleksible på et eller flere områder, er det kun få, der er fleksible på alle områder. Der er også kun få, som ikke er fleksible på nogen områder. De fleste ledige har altså forbehold på nogle områder, men kun få har forbehold på alle områder.

Mikkel Bo Madsen et al.: *Vil De gerne have et arbejde? En undersøgelse af arbejdsmotivation og fleksibilitet hos arbejdsmarkedsparate ledige.* Socialforskningsinstituttet 07:07. ISBN 978-87-7487-849-0. Pris 175,00 kr. inkl. moms.

GRUPPER DER SKILLER SIG UD: AC'ERE, ÆLDRE OG DELTIDSLEDIGE

Tre grupper af ledige skiller sig systematisk ud med hensyn til arbejdsmotivation: Ledige med lang videregående uddannelse, ældre ledige og deltidsledige.

Ledige med lang videregående uddannelse skiller sig ud ved, at der i denne gruppe er mange motiverede og mange fleksible i forhold til andre uddannelsesgrupper.

Gruppen af ældre arbejdsmarkedsparate ledige, dvs. de 55-60-årige og især de 60-65-årige, rummer i sammenligning med andre grupper mange med lav motivation og få, der lever op til kriterierne for rådighed. Dette er formentlig udtryk for, at en del ældre ledige har indstillet sig på en snarlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Gruppen af deltidsledige rummer relativt mange med lav motivation og få, der lever op til kriterierne for rådighed. En del deltidsledige er tilsyneladende tilfredse med deltidsarbejde og supplerende dagpenge.

VIRKSOMHEDERNE FINDER DE FLESTE HENVISTE MOTIVEREDE

Virksomheder, som har benyttet AF, er blevet bedt om at vurdere, i hvilken grad de oplever, at henviste ledige fra AF generelt er motiverede for ansættelse. Ca. to tredjedel vurderer, at ledige henvist fra AF generelt i høj grad eller nogen grad er motiverede for ansættelse. De offentlige virksomheder er mere positive i deres vurdering end de private virksomheder. Knap fire ud af fem offentlige virksomheder vurderer, at ledige henviste generelt i høj eller nogen grad er motiverede. Kun i alt 3 pct. af virksomhederne mener, at de ledige henviste generelt slet ikke er motiverede for ansættelse. De virksomheder, der har ansat den senest henviste, ser markant mere positivt på motivationen, end de der ikke ansatte den senest henviste.

LEDIGE MED LANG VIDERE
GÅENDE UDDANNELSE SKILLER
SIG UD VED, AT DER I DENNE
GRUPPE ER MANGE
MOTIVEREDE OG MANGE
FLEKSIBLE I FORHOLD
TIL ANDRE UDDANNELSES-
GRUPPER.

SAGSBEHANDLERNE SER SAMMENHÆNG MELLE MOTIVATIONSPROBLEMER OG ANDRE PROBLEMER

De interviewede sagsbehandlere vurderer, at flertallet af de ledige både i det kommunale system og i AF-systemet er meget motiverede for at søge arbejde. Sagsbehandlerne understreger samtidig, at der er en 'tung' gruppe af ledige tilbage, der bliver længere i systemerne, og at der i denne gruppe findes motivationsproblemer.

Interviewene peger også på, at det er svært at skelne motivationsproblemer fra praktiske problemer og/eller selvværdsspørgsmål eller ukendskab til arbejdsmarkedet. Der er derfor en tendens til, at sagsbehandlerne ser motivationsproblemer som afledt og påvirket af andre faktorer som fx familieforhold (enlige forsørgere), lavt selvværd eller manglende arbejdsidentitet.

Ledige, der er blevet fyret, kan mangle tro på, at de kan få et andet job. De kan have lavt selvværd og/eller kan have svært ved at se sig selv i en anden type job. For mange af sagsbehandlerne er det derfor svært at tale om motivation eller mangel på motivation 'i sig selv'. Sagsbehandlerne rapporterer dog, at de har ret nemt ved at afdække, hvor bredt eller snævert de ledige søger, og om de overhovedet er interesserede i at få et arbejde.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen er gennemført for Arbejdsmarkedsstyrelsen og bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt arbejdsmarkedsparate ledige, en spørgeskemaundersøgelse blandt virksomheder, der benytter AF's ordinære formidling, samt på kvalitative interview med sagsbehandlere i kommuner og på AF-kontorer.

METTE DEDING

Seniorforsker, Cand.oecon., Ph.d.

E-mail: mcd@sfi.dk

BALANCEN MELLEM ARBEJDSLIV OG FAMILIELIV

De fleste børnefamilier er tilfredse med familie- og arbejdslivet. Men en mindre gruppe er ikke tilfredse. Indvandrere og danskere er omtrent lige tilfredse med familieliv og arbejdsliv, selvom indvandrerne har indrettet sig mere traditionelt med manden som forsørger. Det kan vise sig at være en barriere for at få flere indvandrerkvinder i arbejde.

I løbet af foråret 2007 kommer Familie- og arbejdslivskommissionen med deres anbefalinger til, hvordan danskerne lettere kan få familie- og arbejdsliv til at hænge sammen. De særlige problemstillinger og udfordringer, man som person står overfor, afhænger af ens livssituation. SFI har lavet to undersøgelser for kommissionen, der begge blev offentliggjort i december 2006. Den ene undersøgelse ser på balancen mellem familie- og arbejdsliv for børnefamilier, hvor begge voksne er i beskæftigelse. Den anden undersøgelse ser på arbejdslivet og familielivet for tyrkiske, pakistanske og iranske indvandrere sammenlignet med danskere.

BØRNEFAMILIERNE BALANCERER GENERELT FINT MELLEM FAMILIE- OG ARBEJDSLIV

Familier med mindre børn kan have svært ved at få hverdagen til at hænge sammen. Afslutningen af en uddannelse, starten på et arbejdsliv og et forældreskab ligger ofte samlet inden for en kort årrække. De fleste danske børnefamilier oplever, at der skal balanceres mellem et familieliv, der er fælles for alle i familien, og to individuelle arbejdsliv. Vi har undersøgt balancen mellem familie- og arbejdsliv for børnefamilier, hvor begge voksne er beskæftigede enten som lønmodtagere eller selvstændige, ved hjælp af to indikatorer: Den ene er tilfredsheden med balancen mellem familie- og arbejdsliv, som udtrykker den overordnede holdning til, hvordan man har indrettet sit familie- og arbejdsliv. Den anden er, hvor stressende det er at få hverdagen til at hænge sammen, hvilket mere udtrykker det praktiske i hverdagen nu og her.

Danske børnefamilier har det relativt godt med balancen mellem familie- og arbejdsliv. Selvom en del oplever, at hverdagen kan være stressende (lidt flere kvinder end mænd), er langt de fleste godt tilfredse med balancen, hvilket antageligt er et udtryk for, at de i høj grad lever et liv, som de selv har valgt. Men en mindre gruppe af personer – 21 pct. af kvinderne og 18 pct. af mændene – har sværere ved at få det til at hænge sammen. Det er typisk

dem med de længste arbejdstider og dem med de højeste uddannelser. Disse familier er samtidig også dem, der har sværest ved at adskille familielivet og arbejdslivet. I disse familier er hverdagen mere stressende og balancen mindre tilfredsstillende end for andre.

Det overordnede billede viser, at mænd arbejder mere end kvinder på arbejdsmarkedet, mens kvinder arbejder mere end mænd i hjemmet. Kvindernes gennemsnitlige arbejdsuge er 35 timer mod 42½ time om ugen for mændene. Næsten hver anden kvinde arbejder mindre end 37 timer om ugen, og dette er ofte begrundet med hensynet til familien. På trods af den kortere arbejdstid føler kvinderne oftere end mændene, at det er stressende at få hverdagen til at hænge sammen. Dette hænger sammen med, at kvinderne udfører mere husarbejde og har større ansvar for børn og familieliv end mændene. Husarbejdet er mest lige fordelt i de familier, hvor kvinderne arbejder mest på arbejdsmarkedet, mens der er størst forskel på, hvor meget kvinder og mænd laver i hjemmet i de familier, hvor manden er selvstændig.

Generelt har fleksibilitet i arbejdet, fx muligheden for at arbejde hjemme, positiv betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv. Også netværk, fx i form af bedsteforældre, der kan aflaste med børnepasning, påvirker balancen positivt. Derimod har lange arbejdstider samt meget husarbejde (for kvinder) en negativ betydning for balancen mellem familie- og arbejdsliv, mens skæve arbejdstider derimod kun synes at have mindre betydning.

BALANCEN MELLEM ARBEJDSLIV OG FAMILIELIV KAN VÆRE VANSKELIG FOR INDVANDREKVINDE

Vi ved ikke ret meget om samspillet mellem familie- og arbejdsliv for indvandrerfamilier. Indvandrerundersøgelsen indeholder ikke direkte spørgsmål om dette samspil. Der er derimod en række indikatorer for balancen mellem familie- og arbejdsliv, som tilfredshed med hhv. familieliv og arbejdsliv, tilfredshed med placeringen af arbejdstiden, tilfredshed med fordelingen af husarbejdet, samt

21 PCT. AF KVINDERNE OG 18 PCT. AF MÆNDENE HAR SVÆRERE VED AT FÅ DET TIL AT HÆNGE SAMMEN. DET ER TYPISK DEM MED DE LÆNGSTE ARBEJDESTIDER OG DEM MED DE HØJESTE UDDANNELSER.

VIBEKE JAKOBSEN
Forsker, Cand.oecon., Ph.d.
E-mail: vij@sfi.dk

METTE LAUSTEN
Seniorforsker, Cand.oecon., Ph.d.
E-mail: mel@sfi.dk

hvorvidt der er konflikter over arbejdstiden i hjemmet. Rapporten er dermed i stand til at pege på områder, der kan være problematiske for indvandrerfamilier sammenlignet med danske familier.

Undersøgelsen viser, at der ikke er stor forskel på oplevelsen af balancen mellem familie- og arbejdsliv for indvandrerne og danskerne målt ved ovenstående indikatorer. Det skal dog pointeres, at balancen mellem familie- og arbejdsliv for mange indvandrere har et andet udgangspunkt end for danskere, idet de tre indvandrergrupper og danskerne adskiller sig mht. beskæftigelsesmønstre, familiemønstre, husarbejde og kønsroller.

Tyrkiske og pakistanske mænd er i beskæftigelse i næsten samme omfang som danske mænd, mens kvinderne er i beskæftigelse i væsentligt mindre omfang end danske kvinder. Dvs. at kønsforskellene i beskæftigelsesgraden er meget større for indvandrere fra Tyrkiet og Pakistan end for danskere. Kønsforskellene i beskæftigelsesgraden er mindre for iranske indvandrere end for tyrkiske og pakistanske indvandrere, men stadig større end for danskerne.

Indvandrergrupperne adskiller sig også fra danskere med hensyn til familiemønstre. Indvandrere fra Tyrkiet og Pakistan har således flere børn og lever i højere grad i parforhold end danskerne. De har også en mere traditionel fordeling af husarbejdet, hvor kvinderne udfører meget mere husarbejde end danske kvinder. Der er derimod kun små forskelle i, hvor meget husarbejde indvandrermandene og de danske mænd udfører. Familierne med baggrund i Tyrkiet og Pakistan har altså i langt højere omfang end danske familier indrettet sig traditionelt: Manden arbejder og

tjener penge, mens kvinden passer hjem og børn. Indvandrere fra Iran skiller sig ud fra de to andre indvandrergrupper ved at have færre børn og i højere grad leve som enlige og ved at have en fordeling af husarbejdet, der i højere grad ligner danskernes.

Hvis flere af indvandrerkvinderne kommer i beskæftigelse vil det sandsynligvis betyde øget utilfredshed med familiernes balance mellem arbejdsliv og familieliv, fordi kvinderne samtidig med at de kommer i beskæftigelse skal udføre meget husarbejde, hvis ikke husarbejdet nedprioriteres eller omfordes i familien. Det kan betyde, at mange af børnefamilierne vil få svært ved at få arbejdslivet og familielivet til at hænge sammen. Den antagelse understøttes af, at pakistanske kvinder i beskæftigelse hører til de mest utilfredse med fordelingen af husarbejdet – de er samtidig den gruppe blandt de beskæftigede, der tager sig mest af husarbejdet. Hensynet til balancen mellem familie- og arbejdsliv kan altså fungere som barriere for at få flere indvandrerkvinder i beskæftigelse.

OM UNDERSØGELSERNE

Undersøgelsen om børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt 3000 par med børn i alderen 0-10 år. I disse par er både kvinden og manden blevet interviewet om deres erfaringer med hhv. familieliv, arbejdsliv og balancen mellem de to. Undersøgelsen om indvandreres arbejdsliv og familieliv bygger på en spørgeskemaundersøgelse indsamlet blandt 18-45-årige indvandrere fra Iran, Pakistan og Tyrkiet, samt en tilsvarende gruppe af danskere. De ca. 2000 interview indeholder bl.a. oplysninger om beskæftigelse, husarbejde og kønsroller. Begge undersøgelser er finansieret af Familie- og arbejdslivskommissionen.

Mette Deding, Mette Lausten & Angelo Andersen: Børnefamiliernes balance mellem familie- og arbejdsliv. Socialforskningsinstituttet 06:32. 142 sider.

Mette Deding & Vibeke Jakobsen: Indvandreres arbejdsliv og familieliv. Socialforskningsinstituttet 06:31. 101 sider.

Rapporterne kan ikke købes/bestilles. Kan kun downloades som netpublikation på www.sfi.dk

HELLE HOLT

Seniorforsker, cand.scient.pol., ph.d.
Email: hh@sfi.dk

MAX MØLGAARD MIILLER

Forskningsassistent, Cand.scient.soc.
Email: mmm.sfi.dk

FREMGANG I VIRKSOMHEDERS SOCIALE ENGAGEMENT – LØNMOTAGERNE ER POSITIVE

8 ud af 10 danske lønmodtagere er positivt stemt over for at ansætte personer med anden etnisk baggrund. Det er et markant holdningsskift siden 1999, hvor kun halvdelen var positive. Det viser en ny undersøgelse fra SFI, som belyser lønmodtagernes oplevelse af og holdning til det sociale engagement på deres arbejdsplads. Det er fjerde gang siden 1999, at en sådan måling finder sted.

Lønmodtagerne er blevet spurgt om deres holdning til forskellige dele af et socialt ansvar i virksomhedsregi, og lønmodtagerne oplever, at virksomhederne i stadig højere grad tager hensyn til særlige grupper af ansatte. Lønmodtagerne er også selv blevet mere positive over for et socialt engagement. I 2006 har 9 ud af 10 lønmodtagere således en positiv holdning til at fastholde kollegaer med nedsat arbejdsevne mod 8 ud af 10 i 1999. Tilsvarende er andelen, som er positivt stemt over for at nyansætte personer med nedsat arbejdsevne steget fra 60 pct. til 77 pct. Det største

holdningsskift er dog sket i forhold til at ansætte personer med anden etnisk baggrund. I 1999 var kun halvdelen af lønmodtagerne positivt stemt, i dag er det 8 ud af 10.

LEDERNE HAR OGSÅ RYKKET SIG

I 2001 blev der lavet en særskilt undersøgelse af lederes sociale engagement, og her gav ca. en tredjedel udtryk for, at de i høj eller meget høj grad var personligt engageret i det rummelige arbejdsmarked. I 2006 var det to tredjedele af lederne – en markant stigning. Undersøgelsen fra 2006 viser også, at lederens private forhold påvirker karakteren af deres sociale engagement. Eksempelvis forøges chancerne for, at en leder tager hensyn til medarbejdere med små børn, hvis lederen selv har små børn.

ANSATTE PÅ SÆRLIGE VILKÅR ER GENERELT TILFREDSE

Personer ansat på særlige vilkår har fået stille særskilte spørgsmål, og de er grundlæggende tilfredse med deres arbejdsvilkår. Men en tredjedel mener alligevel, at arbejdsgiverne kan gøre mere for at udvikle deres faglige kvalifikationer, ligesom de mangler en præcisering af deres arbejdsopgaver og/eller skånehensyn. En femtedel mangler desuden en person på arbejdspladsen at henvende sig til, hvis de ønsker rådgivning eller information. Blandt dem er der større utilfredshed med arbejdsforholdene. Endelig oplever 2 ud af 5 blandt ansatte på særlige vilkår, at de ikke umiddelbart har mulighed for at finde en anden stilling, hvis de skulle ønske dette. Ifølge Danmarks Statistik var der cirka 75.000 personer ansat på særlige vilkår i 2006.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen bygger på en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt danske lønmodtagere i forbindelse med Danmarks Statistiks Arbejdskraftundersøgelse i 1. kvartal 2006. Undersøgelsen omfatter personer, der på interviewtidspunktet var tilknyttet arbejdsmarkedet – svarende til 6.672 personer. Personer ansat på særlige vilkår samt ledere med mindst tre underordnede har fået stillet særlige spørgsmål.

JOACHIM BOLL

Forsker, Cand. Scient. Pol.

Email: jlb@sfi.dk

OPFØLGNING PÅ SYGEDAGPENGE – KOMMUNERNE FØLGER DE NYE REGLER

1. juli 2005 kom der nye regler for kommunernes behandling af sygedagpengesager. SFI er ved at evaluere virkningerne af denne lovændring, og har nu afsluttet den første del, som er en kvalitativ undersøgelse blandt sagsbehandlere, virksomheder og praktiserende læger i fem kommuner. Undersøgelsens resultater peger generelt på, at kommunerne har taget de nye regler til sig, her ca. et år efter de trådte i kraft.

De nye regler på sygedagpengeområdet skal sikre en mere systematisk sagsbehandling og et større arbejdsmarkedsfokus gennem

- nye visitations- og opfølgingsregler, der sætter særligt fokus for sygemeldte med stor risiko for at miste jobbet
- øget koordinering med læger og virksomheder
- nye lægeerklæringer, der fokuserer mere på hel/delvis arbejdsevne.

REGLER OG REDSKABER BRUGES FLITTIGT

Lovens mål med at systematisere og harmonisere kommunernes sygedagpengeopfølgning har haft effekt. De fem kommuner har gennemført den obligatoriske kategorisering af sygedagpengesagerne i glatte sager, risikosager og langvarige sager, ligesom de stort set har implementeret brug af nye oplysningsskemaer og opfølgingsplaner som udsat i loven.

Flere af de undersøgte kommuner har i større omfang omorganiseret arbejdet, som følge af de nye lovgivningskrav. De kommuner, der især synes lovændringerne har haft gavnlig effekt, er dem, der ikke på forhånd havde struktureret opfølgningen på sygedagpengesager i tilstrækkelig grad. Modsat føler nogle kommuner, der allerede havde en velorganiseret opfølgningsindsats,

at de nuværende krav om at kategorisere i glat-, risiko- og langvarige sager er unødvendige administrative byrder.

KOORDINERINGEN MED LÆGER OG VIRKSOMHEDER

HALTER STADIG

Kommunerne i undersøgelsen er endnu ikke nået så langt med at koordinere indsatsen med læger og virksomheder. Sat på spidsen kan man sige, at der har været mere fokus på at overholde lovens bogstav om at få de sygemeldte delt ind i kategorier og lave opfølgning til tiden, end på at samarbejde med andre om at sikre den sygemeldtes tilknytning til jobbet. Især halter det overordnede samarbejde med lægerne, et samarbejde som danner rammerne og de fælles forståelser for det daglige, sagsspecifikke samarbejde. Der findes samarbejdsudvalg i de undersøgte kommuner, men de bruges ikke strategisk, hvis de da for tiden overhovedet bruges. Flere kommuner virker heller ikke bevidste om, hvordan et strategisk lægesamarbejde kunne tage sig ud. Det giver rapporten nogle bud på.

ØGET FOKUS PÅ AT FASTHOLDE TILKNYTNINGEN TIL JOBBET

Sygemeldte, der har særlig risiko for at miste arbejdstilknytningen, får i de fem kommuner hyppigere opfølgningssamtaler end andre sygemeldte. Sagsbehandlere giver udtryk for, at de i stigende grad taler med de sygemeldte om at vende tilbage til jobbet, og at de forsøger at vurdere sygdommens betydning for arbejdsevnen. De fleste interviewede sagsbehandlere, læger og virksomheder lader til at være blevet mere bevidste om, at delvise syge-/raskmeldinger kan bidrage til, at en sygemeldt vender tilbage til jobbet.

JENS BONKE
Programleder
Email: jeb@sfi.dk

EQUALSOC – ET FORSKERNETVÆRK OM SOCIAL SAMMENHÆNGSKRAFT

SFI deltager aktivt i en række internationale forskernetværk. Bl.a. deltager flere af SFIs forskere i et europæisk forskernetværk kaldet EQUALSOC. Det blev dannet i 2005 som del af EU's 6th Framework Network of Excellence. EQUALSOC står for economic change, quality of life and social cohesion. Netværket mobiliserer og udvikler forskningsekspertise i Europa om økonomisk forandring, livskvalitet og social sammenhængskraft.

Det centrale forskningsspørgsmål vedrører den sociale sammenhængskraft i samfund præget af en voksende vidensøkonomi. Hvilke chancer har individet og forskellige grupper i forhold til livskvalitet, og hvordan påvirkes disse grupper af udviklingen i beskæftigelsesmuligheder, indkomst- og uddannelsesmuligheder, boligforhold, byudvikling og sundhedsforhold. Hvordan kan sådanne forhold forventes at påvirke individer tilhørende forskellige klasser, etniske grupper og køn, og vil der blive tale om større sociale forskelle fremover betinget af øget social arv og ulighed.

Formålet er at skabe en stærkt og fleksibel infrastruktur med henblik på forskning, træning og udvikling, samt spredning af viden. Netværket samler således den største ekspertise inden for en række emner og etablerer forskningssamarbejde på tværs af samfundsvidenskabelige discipliner, og det stimulerer komparativ forskning, udvikler nye forskningscentre, skaber infrastruktur for

uddannelse af unge forskere, og bidrager med viden til brug for politikere og andre beslutningstagere.

Udover samarbejde om projekter, har der været afholdt forskningskonferencer og workshops.

Der er repræsenteret såvel økonomer, sociologer, politologer og forskere inden for socialpolitik i netværket, som også har til formål at forøge andelen af kvindelige forskere. Arbejdet i forskernetværket er organiseret i seks forskningsgrupper og en række forskningsteams under hver gruppe. De seks forskningsgrupper er

- Uddannelse, social mobilitet og social sammenhængskraft
- Beskæftigelse og arbejdsmarkedet
- Familie og sociale netværk
- Indkomstfordeling, forbrug og indkomstmobilitet
- Kulturel og social differentiering
- Tillid, tilknytning og legitimitet

Fra SFI deltager forskningschef Niels Ploug, forskningsprofessor Peder J. Pedersen, seniorforsker Mette Deding samt forsker Mohammad Azhar Hussain i forskningsgruppen om Indkomstfordeling, forbrug og indkomstmobilitet. Programleder Jens Bonke deltager i forskningsgruppen om Familie og sociale netværk.

Læs mere om EQUALSOC på <http://www.equalsoc.org>

UNDERVISNING AF ANBRAGTE BØRN SKAL TAGES ALVORLIGT

Til trods for, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har samme krav på undervisning som alle andre, har undersøgelser påvist, at netop disse udsatte børn får en undervisning af ringere kvalitet og mindre omfang end almindelige børn i folkeskolen. Problemet er særlig udtalt for de børn og unge, som undervises på døgninstitutioners og opholdssteders interne skoler. På den baggrund har Folketinget besluttet at sætte fokus på de anbragte børns undervisning.

Når kommunen beslutter at anbringe et barn eller en ung uden for hjemmet, skal det ske på grundlag af en helhedsorienteret undersøgelse af barnets forhold, hvor der samtidig tages stilling til, hvor barnet nu skal bo og, hvordan det skal undervises. Meget tyder imidlertid på, at der ikke lægges samme vægt på barnets undervisning som på de socialpædagogiske foranstaltninger.

Den undersøgelse, som SFI nu efter aftale med Undervisningsministeriet sætter i gang, vil prøve at afdække problemer i og mulige løsningsmodeller for samarbejdet i visitationsfasen mellem de involverede sagsbehandlere og fagkyndige fra henholdsvis social- og skoleverdenen. Vi vil dels undersøge, i hvilken grad og på hvilken måde den undervisningsmæssige vinkel på barnets eller den unges situation inddrages i visitationsprocessen. Dels vil vi se nærmere på, hvordan organisatoriske og professionsmæssige forhold præger visitationsprocessen.

Et andet element i undersøgelsen handler om undervisningen i den periode, hvor barnet er anbragt uden for hjemmet. Hvordan samarbejder kommune og anbringelsessted omkring barnets undervisning, og hvordan samarbejder forskellige faggrupper (fx lærere og socialpædagoger) internt på døgninstitutioner og opholdssteder? Uanset om barnet undervises i folkeskoleregi eller på en intern skole, skal kommunen både rådgive og føre tilsyn med undervisningen. Hvordan løser kommunen disse opgaver?

Oplysning om undersøgelsen, der ventes afsluttet ultimo maj 2008, kan fås ved henvendelse til seniorforsker Dines Andersen, forskningsassistent Marie Dam Mortensen eller forskningsassistent Anette Perthou.

UDSATTE BØRNS FRITID

SFI har sammen med Statens Institut for Folkesundhed og COWI sat et stort forskningsprojekt i gang, som belyser udsatte børns fritidsliv, samt deres trivsel og behov for sociale indsatser.

Udsatte børn deltager i færre fritidsaktiviteter end ikke udsatte børn, ligesom de til en vis grad deltager i andre fritidsaktiviteter. Hvad betyder de færre fritidsaktiviteter for børnenes liv og udvikling? Og kan man forestille sig, at en øget deltagelse i fritidslivet vil kunne give de udsatte børn nye ressourcer, så de på længere sigt vil kunne klare sig bedre? Disse spørgsmål er en del af udgangspunktet for forskningsprojektet, som blev påbegyndt i efteråret 2006 og forventes færdigt i begyndelsen af 2009. Udover at bidrage med en række nye data er målet i samarbejde med Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service at skabe et Idekatalog, som anvendes af kommunerne i arbejdet med at støtte de udsatte børn.

“I anbringelsesreformen, der trådte i kraft 1. januar 2006, er der en skærpet opmærksomhed på udsatte børns fritidsforhold og venskaber”, fortæller seniorforsker Else Christensen, projektleder i SFI, om baggrunden for projektet. Fokus er på mulige potentialer i netværk, slægt og frivillige organiseringer i det lokale samfund. Forskningsprojektet redegør for fritidslivet for såvel piger som drenge i henholdsvis udsatte og ikke udsatte familier, herunder om fritidsaktiviteter kan have en positiv indflydelse for børnenes trivsel og udvikling. Specielt lægges der vægt på betydningen af fysiske fritidsaktiviteter.

“Vi spørger også børnene selv om deres fritidsliv. De interviewes om deres aktiviteter, deres muligheder for kontakt med andre i forbindelse med fritidsaktiviteterne og deres vurdering af, hvad det betyder, at have en fritidsaktivitet”, fortsætter Else Christensen.

“Endelig undersøger vi kommunernes tilbud til udsatte børns fritidsliv. Blandt andet undersøger vi, hvilke politikker myndighederne har formuleret, samt hvilke programmer og samarbejdsrelationer, der er udviklet for at fremme børnenes deltagelse i udviklende fritidsaktiviteter”, slutter Else Christensen.

NETOP UDKOMMET

Connie Nielsen, Peter Thisted Dinesen, Lars Benjaminsen, Jens Bonke: *Effektmåling. Socialforskningsinstituttet 07:08. 180 sider.*

Rapporten udkommer kun som pdf-publikation til download fra www.sfi.dk.

Thorsager, L., E. Børjesson, I. Christensen, V. Pihl: *Metoder i socialt arbejde. Begreber og problematikker. Socialforskningsinstituttet 07:11. ISBN 978-87-7487-852-0. 128 sider. Pris 120,00 kr. inkl. moms.*

Benjaminsen, Lars: *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte. Socialforskningsinstituttet. ISBN 978-87-7487-847-6. 50 sider. Pris 60,00 kr. inkl. moms.*

HVILKE SOCIALPOLITISKE INDGREB VIRKER BEDST?

Der er fokus på effektmåling inden for det socialpolitiske område. Socialpolitiske indgreb er ofte dyre og griber ind i brugernes tilværelse. Derfor skal de baseres på viden om, hvad der virker, og hvor pengene er bedst givet ud. Der er flere måder at måle effekt på. Effektmåling kræver dialog mellem forskere og praktikere.

SFI har udarbejdet en manual over, hvordan man effektmåler i praksis. Manualen beskriver forskellige effektmålingsmetoder og hjælper med at afgøre, hvornår det er mest hensigtsmæssigt at anvende én metode frem for en anden. Formålet med manualen er at fremme dialogen mellem forskere, politikere og embedsmænd på det sociale område.

Der er et politisk ønske om at forbedre mulighederne for at vurdere, om de enkelte tiltag har en positiv virkning på brugerne. Det betyder, at det ikke er tilstrækkeligt at vide, om tiltagene er sat i værk, og om de involverede parter udtrykker tilfredshed med dem. Man skal også vide, om brugerne som følge af det konkrete tiltag er blevet bedre stillet.

Der findes flere måder at måle effekter på, og manualen forklarer derfor kort forskellige metoder. For at gøre det nemmere at vælge den rigtige metode opstiller manualen et skema, der guider embedsmænd i at vælge, hvilken metode der passer bedst til projekterne. Samtidig rummer manualen en oversigt over alle de projekter, der i 2006 fik bevilling fra satspuljen, og angiver, hvilken effektmålingsmetode der ville være relevant for hvert projekt.

SOCIALARBEJDERE HAR DERES EGEN SYSTEMATIK

I meget socialt arbejde bliver der i dag brugt fremgangsmåder, der er svære at beskrive og videregive til andre. Den tavse viden, som hver enkelt socialarbejder opbygger med erfaringen, kan være nødvendig. Men politiske og faglige krav om metodeudvikling giver et øget behov for systematik, klare mål og beskrivelser.

Hvornår er socialt arbejde metodisk? En ny rapport fra SFI definerer metodisk arbejde ud fra fire kriterier:

- Det er planlagt
- Det er formålstjenligt
- Det er systematisk
- Det kan beskrives med ord.

Disse fire kriterier kan bidrage til, at de anvendte metoder i det sociale arbejde kan gentages og forbedres. Dermed vil man kunne sammenligne, diskutere og vurdere resultaterne i forskellige indsatser, og socialarbejderne kan blive mere bevidste om deres egne metoder og deres anvendelighed.

I SFI-rapporten analyserer forskerne 58 kvalitative interview med socialarbejdere og brugere inden for fire forskellige typer socialt arbejde: en kommunal beskæftigelsesafdeling, multisystemisk terapi (MST), opsøgende lokalpsykiatrisk arbejde og et fritidstilbud for udviklingshæmmede. Blandt de interviewede er det kun MST-terapeuterne, der opfylder alle fire kriterier for metodisk arbejde. I de tre andre typer socialt arbejde er det langt fra alle praktikere, der arbejder systematisk med indsatsernes mål og midler.

MÅLRETTET STØTTE TIL SOCIALT UDSATTE VIRKER

Storbypuljen har med godt 300 mio. kr. i perioden 2003-2005 styrket indsatsen for socialt udsatte i København, Frederiksberg, Århus, Odense, Aalborg og Esbjerg. I alt 69 projekter har fået støtte. Projekterne har bestået i alternative plejehjem, botilbud med bostøtte og en række andre tilbud, fx private og frivillige væresteder og rådgivningstilbud.

Socialforskningsinstituttet har evalueret indsatsen gennem interview med bl.a. forvaltningsledere, projektledere og brugere fra en række af de støttede projekter.

Ud fra interviewene konkluderer ph.d. Lars Benjaminsen, at indsatserne overordnet set er meget vellykkede: "Det er i høj grad muligt gennem samfundets servicetilbud at styrke livssituationen for socialt sårbare grupper i samfundet. Men evalueringen viser også, at der er behov for en fortsat udvikling og udbygning af indsatsen."

Især den målrettede satsning på flere alternative plejehjemspladser og botilbud med bostøtte har givet bedre mulighed for at tage hensyn til flere samtidige problemer hos

NETOP UDKOMMET

Boesby, Dorte: Oplysning om demens. En evaluering af Socialministeriets pulje til oplysning om demens. Socialforskningsinstituttet 06:26. ISBN 978-87-7487-829-2. 65 sider. Pris 60,00 kr. inkl. moms.

Christensen, Else: Uledsagede asylansøgerbørn. Socialforskningsinstituttet 06:34. ISBN 87-7487-840-9. 65 sider. Pris 65,00 kr. inkl. moms.

Svend T. Jespersen, Martin Junge, Martin D. Munk & Peter Olsen: Brain Drain eller Brain Gain? Vandringer af højtuddannede til og fra Danmark. Socialforskningsinstituttet 07:04.

Rapporten kan downloades fra SFIs hjemmeside www.sfi.dk

socialt udsatte. Fx er der positive erfaringer med botilbud til psykisk syge misbrugere, der ofte også har været hjemløse i flere perioder. Forskellige botilbud gør det muligt at arbejde med sociale og psykiske problemstillinger samtidig med, at boligproblemet løses.

Særligt i København er der behov for flere botilbud til bl.a. psykisk syge misbrugere, hjemløse og socialt marginaliserede unge. Og i de øvrige byer er der et fortsat behov for at kvalitetsudvikle indsatsen, fx ved at styrke det forebyggende arbejde og få tidligere fat i ensomme og personer med misbrugsproblemer i socialt udsatte boligområder.

KENDSKABET TIL DEMENS ER ØGET

I efteråret 2004 udbød Socialministeriet en pulje på 3 millioner kroner til oplysning om demens. I en ny rapport evaluerer SFI, om de projekter, der fik penge til at oplyse om demens, levede op til puljens målsætninger.

Evalueringen viser blandt andet, at projekterne har udbredt kendskabet til demenssygdomme og tilbud til demensramte i lokalområderne, samt medvirket til at aftabuisere demens. Oplysningsprojekterne har typisk været borgermøder med foredrag og diskussion eller undervisningsforløb for pårørende og plejepersonale. Fx er der formidlet viden til plejepersonale om demensramtes kommunikationsvanskeligheder. En viden, der gør det muligt for den enkelte plejer at skabe en plejesituation, som er genkendelig og forståelig for den demensramte.

Pårørende til demensramte synes ofte, det er svært at tale om familiemedlemmers demenssygdom. Evalueringen viser, at mange pårørende har haft stor glæde af projekter, der beskrev de vanskelige situationer, der opstår i en hverdag med en demensramt. Flere pårørende tilkendegiver, at det at dele sine oplevelser med andre gør det nemmere at tale om demens.

Rapporten, som er bestilt af Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service, bygger på en spørgeskemaundersøgelse og casestudier af fem udvalgte oplysningsprojekter.

I tilknytning til evalueringen har SFI udgivet et idékatalog, som giver en række gode råd til alle, der skal i gang med at arrangere oplysningsaktiviteter om demens. Idékataloget findes kun som netpublikation og kan downloades fra www.sfidk

ULEDSAGEDE ASYLANSØGERBØRN

I Danmark er der kun ét asylcenter for børn, som uden forældre søger asyl i landet. Det er Dansk Røde Kors' asylcenter Gribskov. En ny rapport belyser livsvilkårene på centret for de uledsagede asylansøgerbørn.

Rapporten beskriver hvor mange, der bor på centret og børnenes alder, køn og nationalitet. Desuden beskrives boligforholdene, børnenes fysiske og psykiske sundhedsforhold, børnenes sociale relationer, undervisningen af børnene og deres daglige aktiviteter. Rapporten, som er finansieret af Socialministeriet, bygger på statistisk materiale fra Udlændingetjeneste og anonymiserede social- og sundhedsjournaler på 14 tilfældigt udvalgte børn.

HØJTUDDANNEDES UDVANDRING

Globaliseringen kan få flere højtuddannede danskere til at udvandre til andre lande. Dermed risikerer det danske samfund at miste viden, der er vital i den øgede konkurrence om velfærd. Men risikoen for hjerneflugt ser ikke ud til at være overhængende.

Årligt vandrede ca. 2.000 højtuddannede til udlandet i perioden 1992-2003 – og et tilsvarende antal kom til Danmark. Det viser en ny rapport fra SFI og CEBR (Centre for Economic and Business Research, CBS), som beskriver nogle af de forhold, der er afgørende for, om højtuddannede vandrer ud af eller ind i Danmark.

Det er særligt inden for naturvidenskab og samfundsvidenskab, at de højtuddannede er tilbøjelige til at flytte rundt i verden. Humanisterne er mindst tilbøjelige. Hvis de højtuddannede har stiftet familie, er de mindre tilbøjelige til at udvandre, end hvis de ikke har det. En udenlandsk samlever kan dog øge danskernes tilbøjelighed til at søge ud. Det samme gælder internationale netværk som fx venner eller kolleger. Personer med lav indkomst i Danmark, fx nyuddannede, er mere tilbøjelige til at udvandre end andre. Samtidig er der en gruppe af meget højtlojnnede som er mobile.

SFI I DEN INTERNATIONALE FORSKNING

Tine Rostgaard: Constructing the Care Consumer: Free Choice of Home Care for the Elderly in Denmark, European Societies, 8(3) 2006: 443-463.

FRIT VALG AF HJEMMEPLEJE – SÅDAN SKABER MAN EN OMSORGSFORBRUGER

Hvilke konsekvenser har det for et politikområde som fx ældreplejen, at det frie valg er kommet i centrum? Det spørgsmål behandler SFI-forskeren Tine Rostgaard i en artikel i det internationale tidsskrift *European Societies*.

Indførelsen af frit valg i Danmark mellem offentlige og private leverandører er begrundet med, at det giver den ældre mulighed for indflydelse på sin egen omsorg, det åbner for at de "dårlige" leverandører kan lære af de gode, og det sikrer kvalitetsforbedring gennem konkurrence mellem de offentlige og private leverandører af velfærdsydelser. Med frit valg følger flere rettigheder i form af garantier og klagemuligheder, og muligheder for selv at skabe sig sine individuelle løsninger.

Men valget indebærer også et paradoks, når velfærden bliver mere individualiseret. Vi introducerer en socialpolitik, som individualiserer konsekvenserne af de valg, man foretager. Valget betyder nemlig også muligheden for at vælge forkert eller foretage et dårligt valg. Man bliver dermed delvist ansvarlig for, om man får den rette omsorg. Og man bliver delvist ansvarlig for, om kvalitetsudviklingen virkelig lykkes. Frit valg betyder indførelsen af socialpolitik som gør-det-selv projekt, hvor man risikerer, at friheden til at vælge bliver det afgørende, og i mindre grad udfaldet af valget.

SFI I NYT NORDISK CENTRE OF EXCELLENCE

SFI skal indgå i et nyt nordisk Centre of Excellence i velfærdsforskning, som NordForsk har udpeget. Centret har NOVA i Oslo som bevillingshaver og omfatter også en række universitetsmiljøer i de nordiske lande. Centret har fået en bevilling frem til 2011 på i alt 36,8 mio NOK. Det nye Centre of Excellence skal udføre forskningsprojekter, workshops m.v. samt ph.d. uddannelse, der teoretisk og empirisk belyser den nordiske velfærdsstats udvikling i de seneste årtier.

Den nordiske velfærdsmodel har vist sig mere levedygtig end hvad mange spåede. Ved at kombinere konkurrenceevne og vækst med et højt niveau for sociale ydelser har modellen tiltrukket sig betydelig international opmærksomhed. Den nordiske model er imidlertid under pres. Globalisering, europæisk integration, immigration, et aldrende samfund og øget individualisering er faktorer, som får mange til at spå om velfærdsstatens død. Der er et stort behov for forskning for at evaluere, om den nordiske velfærdsmodel kan forny sig og tilpasse sig samfundsudviklingen.

Arbejdet i det virtuelle center er organiseret i ti forskellige temaområder. Forskningschef Niels Ploug fra SFI skal lede temaområder om Familiens forandring, offentlige politikker og fødselsrater.